

Zo ging dat in Mielen-boven-Aalst: een reglement voor een gemeentelijke nachtwacht uit 1846

In 2001 werden de archieven van de voormalige deelgemeenten van Gingelom door het gemeentebestuur in het Rijksarchief in Hasselt in bewaring gegeven. Op die manier verzekerde het bestuur de goede bewaring van dit deel van het gemeentelijk patrimonium in optimale omstandigheden, en de beschikbaarheid ervan voor iedereen die er belang in stelt. In 2002 werd de inventaris van de in bewaring gegeven archieven gepubliceerd¹. Zij kunnen sindsdien geraadpleegd worden in de leeszaal van het Rijksarchief in Hasselt.

De belangrijkste onderdelen van deze gemeentelijke archieven zijn wellicht de verslagregisters van de gemeenteraden. Voor Mielen-boven-Aalst bijvoorbeeld maken de verslagregister voor de jaren 1825-1901 en 1939-1970 deel uit van de in bewaring gegeven archieven. De verslagen geven een goed beeld van de problemen en uitdagingen waarmee de gemeentebesturen geconfronteerd werden, en van de oplossingen die zij daarvoor formuleerden.

Zo bevat het register voor de periode 1825-1851 een verslag van de gemeenteraadsvergadering van Mielen van 15 december 1846. Blijkbaar was de gemeente kort daarvoor opgeschrikt door een bedreiging met brandstichting. Hoe dat precies in zijn werk gegaan was wordt in het verslag niet vermeld, maar dat er volgens de plaatselijke bestuurders krachtadig ingegrepen moest worden om het gevaar te keren is wel duidelijk.

Voorkomen is beter dan genezen, zullen de gemeenteraadsleden gedacht hebben toen zij besloten een gemeentelijke nachtwacht in het leven te roepen. Alle mannen tussen de achttien en de zestig jaar maakten deel uit van die nachtwacht, die als opdracht meekreeg 's nachts in het dorp te patrouilleren en alle incidenten aan de burgemeester te melden. De nachtwacht stond onder het gezag van de burgemeester en onder de operationele leiding van een *kapitein*. Hij was ingedeeld in *pelotons*, die onder leiding stonden van *commandanten*, en die om beurt een nacht de wacht moesten optrekken. Het reglement maakt niet duidelijk hoeveel mannen een peloton telde. Dat zou worden vastgesteld door de kapitein en de gemeenteraad. De beurtrol van de patrouilles zou door de kapitein opgesteld worden en aan de commandanten bezorgd. Zij moesten vervolgens hun manschappen minstens 24 uur op voorhand van hun opdrachten verwittigen. De manschappen moesten hun dienst persoonlijk volbrengen, of zich laten vervangen *door mannen tot den dienst bevoezen en aengenomen*.

In principe duurde een wachtbeurt van negen uur 's avonds tot vijf uur 's morgens. In die periode moest er constant een patrouille op pad zijn. Een patrouille duurde één à twee uren, en wanneer een patrouille binnenkwam, moest de commandant een andere uitsenden. Wanneer een patrouille iets verdacht merkte of een incident meemaakte, dan moest zij daarvan verslag uitbrengen aan haar commandant, die op zijn beurt 's morgens de burgemeester moest inlichten. Iedereen die zich 's nachts buiten bevond, en die zich niet kon legitimeren, kon

door de nachtwacht aangehouden en opgesloten worden om 's morgens aan de burgemeester overgeleverd te worden. Anderzijds mochten de nachtwakers de nachtrust van de dorpingen niet storen. Wie van de nachtwacht misbruik maakte om de dorpingen te verontrusten, mocht zich aan dezelfde straffen verwachten als een dienstweigeraar.

De gemeenteraad was blijkbaar niet gerust in het enthousiasme van alle inwoners om aan de patrouilles deel te nemen. Daarom werden in het reglement een aantal regels opgenomen die het de commandanten en de burgemeester mogelijk maakten nalatigen te straffen. Wie de dienst verzuimde werd op zijn kosten vervangen door iemand anders. De vervanger kreeg daarvoor een vergoeding van vijftig centiem. Voorts stelde de dienstweigeraar zich bloot aan een bestraffing met een boete van één tot tien frank, naargelang het de eerste keer was dat hij nalatig bleef, of dat het al meermaals voorgevallen was. Vanaf de derde keer kon dienstweigeren ook met een opsluiting van maximaal vijf dagen bestraft worden. Voor commandanten die dienst weigerden waren strengere straffen voorzien.

Of de soep in deze kwestie even heet gegeten werd als zij opgediend was, is niet duidelijk. Uit het verslagregister van de gemeenteraad blijkt niet of de nachtwacht inderdaad van start ging, hoe lang hij operationeel geweest is, en welke resultaten hij bereikte. Wel staat vast dat de hogere overheid, en met name het provinciebestuur het reglement goedkeurde, en het zelfs opnam in het bestuursmemoriaal nr. 7 van 1847.

Rijksarchief Hasselt, *Archief van het gemeentebestuur van Mielen-boven-Aalst*, nr. 1, f° 27 v° - 29 v°.

Zitting van den 15 december 1846.

Voorwerp: Nachtwacht reglement

De gemeenteraad van Mielen boven Aelst, vereenigd in gelijkvormigheid van art. 63 der gemeentewet, Aengezien dat de hoogdringendheid, veroorzaekt door dreigement van brandsteeking, en de strenge jaertijde een bijzondere waekzaamheid vereischen om de misdrijven voor te koomen,

Gezien de art. 78 en 102 der gemeentewet, de ministeriële circulaire en copij van een vonnis gedragen door het hof van Cassatie te Brussel in dato 9 februarij 1846, vermeld in het adm. Mém. N° 236 van 1846,

Besluit en beveelt

De nachtwacht zal worden uitgeoefend in deze gemeente onder het toezicht van den burgemeester en capitein der burgerwacht.

Art. 2. Allen inwoonder der gemeente van den ouderdom van achttien tot zestig jaren en bekwaem geoordeeld door den gemeenteraad, is gehouden den dienst der nachtwacht te

doen op de dagen bepaeld door de kapitein of burgemeester.

Art. 3. Den dienst zal worden gedaen door pelotons of verdeelingen, wier getal mannen is gesteld en aangewezen door de kapitein en gemeenteraad, welke in ieder peloton zullen benoemen eenen kommandant, die zal moeten zorgen dat den dienst word uitgeoefend op de dagen welke hem zijn gesteld.

De plaets van kommandant kan ook, indien de kapitein en gemeenteraad het aldus beslissen, door ieder man op zijne beurt, volgens het orde der inschrijving op de lijst van pelotons worden vervuld.

Art. 4. Ieder kommandant of peloton zal eene lijst ontvangen waerop de dagen en mannen van dienst zijn aengeteekend.

Art. 5. De kommandant zal gelast zijn de mannen van zijn peloton verwittigen, ten minsten vier en twintig uren voor dat den dienst door hen zal moeten worden gedaen.

Art. 6. Niemand zal zich kunnen doen vervangen dan door mannen tot den dienst bewezen en aengenomen.

Art. 7. Den dienst der nachtwacht zal beginnen 's avonds ten negen uren, en eindigen 's morgens ten vijf uren. De gemeenteraad zal nogtans de gestelde uren kunnen verschuiven.

Art. 8. De kommandant zal de helft van zijne mannen of soldaten, en ieder op zijne beurt, in de gemeente op de plaetsen waer het hem zal noodig schijnen, eene ronde of uitgang doen maken, welken ten minsten eene uur zal dueren en boven de twee uren niet zal mogen verlengd worden. Zoo haest de eerste partij is binnen gekomen, zal de kommandant de andere helft seffens uitzenden, zoodat er geduerig eene partij zal moeten patrouilleren of rondgaen.

Het afblijven van mannen zal geene verontschuldiging geven aan de anderen.

De gemeenteraad zal middelen kunnen voorschrijven tot verzekering van het maken der ronde en stiptelijke uitvoering van het tegenwoordig reglement.

Art. 9. De wacht zal verplicht zijn alle misdrijven en aanrandingen tegen personen of eigendommen, welke zij zal ontdekken, te beletten zoo veel in haer vermogen is, en de door haer gedaene opvattingen kennelijk te maken aen den kommandant, die ervan binnen de vier en twintig uren zal verslag doen aen de burgemeester.

Art. 10. Ieder mensch, welken door de wacht zal worden ontmoet, is voor haer aansprekelijk. Indien de mensch aen haer niet wel bekend is, zal hij zijne naemen en hoedanigheid doen kennen, en is het dat hij geen voldoende antwoord of verzekering geeft, of niet als onschuldig is aengezien, zal hij door de wacht worden gebragt in het wachthuis voor den kommandant, die denzelven zal kunnen in zekerheid houden voor den nacht, en 's morgens aen den burgemeester verslag maken, en den gearreterden aen hem overleveren.

Art. 11. De kommandant zal verpligt zijn de nalatigen afblijvenden of ontbrekende aen den dienst, binnen de vier en twintig uren door een rapport of verslag kennelijk te maken aen de burgemeester.

Art. 12. De kommandant zal de afblijvende kunnen doen vervangen in den dienst. Den vervanger zal vijftig centiemen genieten, welke tot last zijn van den afblijvenden, zonder dat dezen nogtans erdoor is onttrokken aen de boete of straf welke hij zou kunnen hebben ingelooopen.

In dit geval zal de kommandant er verslag van doen gelijk in art. 11 is gezegd.

Art. 13. Alle mannen der wacht die des nachts de rust der inwoonders zonder wettige reden zullen stooren, zullen lijdende zijn der boete bepaeld onder art. 14 van het tegenwoordig reglement, tenzij eene andere wet de penaliteit erover heeft uitgesproken.

Art. 14. Ieder persoon die zich zal weigeren of zal onttrekken aen zijnen dienst, zal lijdbaer zijn der volgende boeten of straffen:

Voor de eerste ontbreking zal de boete kunnen gedragen worden van eenen tot vijf franken.

Voor de tweede mael, van twee tot acht franken.

Voor de derde of meerdere van vijf tot tien franken, en eene gevangenis van eenen tot vijf dagen gezamentlijk of afzonderlijk uit te spreken.

De kommandant zal lijdbaer zijn van eene boete voor de eerste ontbreking van twee tot acht franken.

Voor de tweede van vier tot twaalf franken.

Voor de derde van acht tot veertien franken en de gevangenis als boven.

Art. 15. De gemeenteraad zal de plaets aanwijzen waer het wachthuis zal zijn volgens dat de noodwendigheid of den goeden dienst het zullen vereischen.

Art. 16. Het tegenwoordig reglement zal verplichtend zijn dags na de bekendmaking.

Art. 17. Het tegenwoordig zal door de tussenkomst van mijnheer de arrondissementskommissaris aen de wettige overheid worden behandigd.

Gedaen te Mielen boven Aelst in zitting van den 15 december 1846.

Tegenwoordig A.M. Strauven, burgemeester, G. Lismond en P.L. Boesmans, schepenen, G. Robijns, B. Gljzens en J. Bormans, secretaris.

Het bovenstaende reglement is gepubliceerd den zondag 27 december 1846.

Vermeld in het Mem. adm. der provincie Limburg N° 7, bladzijde 54 van 1847.

Rombout Nijssen
Rijksarchief Hasselt
Bampslaen 4
3500 Hasselt

¹ Inventarissen van de gemeentearchieven van Boekhout, Borlo, Buvingen, Gingelom, Jeuk, Kortjts, Mielen-boven-Aalst, Montenaken, Muizen, Niel en Vorsen. Overdrachten 2001, (Rijksarchief te Hasselt. Inventarissen, 70), Brussel, 2002, 86 p.